REDACTIONELE NIEUWSBRIEF #24 JULI 2018

van de vereniging Konstantin Paustovskij

Beste leden en vrienden van de vereniging,

Op 14 juli is het 50 jaar geleden dat Konstantin Paustovski overleed in een ziekenhuis in Moskou.

We zochten en vonden enkele artikels die in Nederlandse en Vlaamse kranten verschenen rond zijn dood.

Een grote hommage is echter de film die de Russische TV-zender Kultura in 2012 maakte, *Het laatste hoofdstuk* (*Последняя глава*). De film eindigt met de dood van Konstantin Paustovski in 1968.
Greet Vanhassel vertaalde uittreksels van de gesproken teksten uit de film voor de Antwerpse leesclub en Jean Alen zorgde voor de uitgetypte tekst die u leest in deze nieuwsbrief.
De link naar de film: https://www.youtube.com/watch?v=wSLenmrD1ik

De teksten bevatten mooie, ontroerende, verhelderende en grappige passages. Belangrijk is dat we hierdoor de mens achter de schrijver weer beter leren kennen.

Een mooiere hulde aan onze gewaardeerde schrijver kunnen we niet bedenken.

Inhoud # 24

- Krantenartikels [2]
- Film [5]
- Colofon [12]

Russisch schrijver

Paustovsky overleden

MOSKOU (AFP) — De Russische dichter en schrijver Constantin Paustovsky is zondag op 76-jarige leeftijd in Moskou overleden. Hij was al geruime tijd ziek.

Paustovsky heeft een avontuurlijk leven achter de rug. Hij was zeeman, fabrieksarbeider, journalist en streed tijdens de burgeroorlog mee in het Rode Leger. Daarna schreef hij vele gedichtenbundels, novellen en monografieën van Russische schrijvers en kunstenaars.

Hij had grote invloed in Rusland. Die gebruikte hij onder meer door schrijvers als Pasternak en Doedintsev en kortgeleden nog Soljenitzyn en Sinjavsky te verdedigen. Zijn memoires in zes delen verschijnen momenteel in de serie Privé Domein van de uitgeverij N.V. De Arbeiderspers.

maandag 15 juli 1968 • *Het vrije volk*

Paustovsky (76) in Moskou overleden

De wereldberoemde Russische schrijver Konstantin Paustovsky is gisteren in een Moskou's ziekenhuis op 76-jarige leeftijd gestorven. Hij was al geruime tijd ziek.

Paustovsky laat een rijk oeuvre na, waaronder bundels fijnzinnige poëzie, novellen en monografieën van Russische schrijvers e.a. kunstenaars. Hoewel hij in zijn gedichten de prestaties van het Sovjet-bewind bezongen heeft en diverse hoge onderscheidingen kreeg, wist Paustovsky toch altijd zijn onafhankelijkheid te bewaren. Zo gebruikte hij zijn moreel gezag om de Russische schrijvers Pasternak en Doedintsev te verdedigen. Kortgeleden nam hij het nog op voor de auteurs Soljenitzyn en Sinjavsky.

maandag 15 juli 1968 • *Nieuwsblad van het Noorden*

Paustovski overleden

Een van de meest vooraanstaande liberale Sowjet-dichters, Konstantin G. Paustovski, is gisteren op 76-jarige leeftijd overleden. Hij was reeds enige tijd ziek. De doodsoorzaak werd niet bekend gemaakt.

Paustovski heeft vooral de laatste jaren grote moeilijkheden gehad met de Russische autoriteiten, omdat hij zich fel verzette tegen de stalinisten die de Sowjet-cultuur probeerden te binden aan de ideologie. Ondanks dat werd hem vorig jaar als erkenning van „zijn bijdrage aan de ontwikkeling van de Sowjet-literatuur" de Lenin-prijs toegekend. (AP)

maandag 15 juli 1968 • *Algemeen Dagblad*

K. Paustowsky overleden

Konstantin G. Paustowsky, een van de meest vooraanstaande Russische schrijvers en verdedigers van de liberale zaak, is gisteren op 76-jarige leeftijd overleden.

Paustowsky, die gold als een van de grootste Russische dichters van deze tijd, was in 1892 in Moskou geboren. Hij studeerde aan de universiteiten van Moskou en Kiew en oefende verschillende beroepen uit, zoals zeeman, fabrieksarbeider en journalist. Toen hij tijdens de burgeroorlog in het Rode leger streed, besloot hij zich volledig aan de literatuur te wijden.

Hij laat een omvangrijk oeuvre na, waaronder bundels fijnzinnige poëzie, novellen en monografieën van Russische schrijvers en andere kunstenaars. Hoewel hij in zijn gedichten de prestaties van het sowjet bewind bezongen heeft, lid was van het bestuur van de Russische schrijversvereniging en diverse hoge onderscheidingen kreeg, waaronder de Leninprijs, wist Paustowsky toch altijd zijn onafhankelijkheid te bewaren.

Zo gebruikte hij zijn moreel gezag om de Russische schrijvers Pasternak en Doedintsev, de auteur van De mens leeft niet bij brood alleen, te verdedigen. Kortgeleden nam hij het nog op voor de auteurs Soljenitzyn en Sinjawsky.

maandag 15 juli 1968 • *Haagse Courant*

BIJ DE DOOD VAN DE 'GRAND OLD MAN' VAN DE RUSSISCHE LITERATUUR

Konstantin Paustowski: schrijver die geluk had

MOSKOU, woensdag. — Voor een in 1892 geboren Russische schrijver heeft Konstantin Paustowski — die vandaag begraven werd — geluk gehad. Hoewel van een lichting die in de eerste wereldoorlog gedecimeerd is, bleef hij wegens bijziendheid buiten schot. Hoewel uit de „middenstand" afkomstig, of als men wil uit de „intelligentia" (zijn vader was ambtenaar bij de spoorwegen) werd zijn familie niet door de revolutie vernietigd of in de emigratie geworpen. Zijn vader stierf toen hij nog op school was, en hij moest op jeugdige leeftijd voor zichzelf zorgen. Hij was ondermeer tramconducteur in Moskou, verpleger, arbeider en journalist.

Hoewel hij een schrijver was, heeft de Stalintijd hem noch het leven, noch zijn eer gekost: hij is niet omgebracht zoals Babel, Pilnjak en honderden andere schrijvers. Hij is ook niet tot bijna volledig zwijgen gedwongen geweest zoals Pasternak. Evenmin is hij onder de druk der afschuwelijke omstandigheden geëvolueerd tot een gehoorzame leverancier van smaakloze en smakeloze overheidsprodukten, zoals zovele anderen (in het beste geval Fedin, Katajew, Sjklowski, Oljesja, in het slechtste geval Kotsjetow, Babajewski en talloze andere Stalin-prijsdragers).

Behalve het toeval dat in zulke gevallen een enorme rol speelt (Ehrenburg zegt in zijn memoires niet ten onrechte dat het tijdens de terreur gewoon een loterij was of je er aan ging of niet), heeft Paustowski zijn geluk enerzijds te danken aan een ingeboren gevoel voor maat en fatsoen (hij stond op voor vrouwen in de tram, deed niet mee aan hetzes tegen collega's), anderzijds aan de aard van zijn schrijverstalent.

PAUSTOWSKI wordt wel een „romanticus" genoemd. Hij hield van het buitenleven, was een wandelaar, een reiziger met hang naar het avontuurlijke. Zijn specialiteit zijn vergeelde documenten, handschriften in flessen gevonden, die de avonturen van een vorige generatie met Paustowski's tijdgenoten verbinden, wouden, woestijnen, rivieren, afgelegen huizen waar vroeger interessante mensen gewoond hebben, van wie de sporen door een achterneef worden gevonden.

Toen in het begin van de jaren dertig de duimschroeven werden aangedraaid en er positieve boeken moesten komen over de industrialisatie, lukte het Paustowski om twee leesbare romans te maken, die nochtans aan de eisen des tijds voldeden. Het waren boeken die elementen bevatten van de avonturenroman, de historische roman, het historische relaas en de industriële reportage. Het ene, **Kara-Boegaz**, ging over de gelijknamige Kaspische-Zee-arm, waarbij revolutie, ontdekkingsreizen en de winning van glauberzout uit zeewater tot een geheel gecombineerd worden. Het andere, **Kolchis**, speelt in de Kaukasus en bezingt de drooglegging van moerassen in het gebied van het Gulden Vlies. Van beide boeken bestaat een gebrekkige Nederlandse vertaling.

NA de oorlog, en vooral na Stalins dood, werkte Paustowski aan een serie autobiografische boeken die lopen tot ongeveer 1923 en waarvan de voortzetting door zijn dood onderbroken is. Dit is zijn beste werk: licht-romantisch, licht-gemanïëreerd, geschreven in

PAUSTOWSKI

een ouderwetse stijl die aansluit bij Boenin, na censurering aanvaardbaar voor de overheid, en niettemin leesbaar.

De laatste jaren was hij zo'n beetje de **grand old man** van de Russische literatuur, op wie de overheid zuinig was, omdat er weinig schrijvers van betekenis waren overgebleven met wie men eer kon inleggen: Pasternak was dood en bovendien te rebels, Sjolochow en Fedin te zeer gecompromiteerd door een rol in de Stalintijd, Ehrenburg te oppervlakkig, te lastig en te actueel. Paustowski schreef rustig zijn memoires, werd vereerd door jonge schrijvers, en kreeg verleden jaar een Leninorde, die een hoge partij-functionaris hem persoonlijk op zijn ziekbed kwam opspelden.

Paustovsky begraven

Gisteren is de zondag overleden Russische schrijver Konstantin G. Paustovsky begraven. Hij lag eerst opgebaard in de Moskouse schrijversclub, waar talloze Russen aan zijn baar voorbij trokken.

Paustovsky werd daarna, geheel volgens zijn laatste wil, begraven onder een eikeboom bij Tarusa, 140 km van Moskou. De grote belangstelling voor de begrafenis bewijst opnieuw dat de schrijver een gevierd man was. Dit werd vorig jaar al duidelijk, toen hij de belangrijke Lenin-prijs kreeg voor zijn bijdrage aan de ontwikkeling van de Sowjet-literatuur en zijn (volgens het jury-rapport) perfecte stijl.

Dat hij die Lenin-prijs kreeg was nogal verrassend, omdat hij voordien regelmatig conflicten had met de overheid door zijn onophoudelijke strijd tegen censuur en liberalisatie van de cultuur.

donderdag 18 juli 1968 • *Algemeen Handelsblad*

door dr. K. van het Reve

onze correspondent in Moskou

HELEMAAL koest hield hij zich overigens niet. Hij protesteerde tegen de veroordeling van Daniel en Sinjawski en tegen het proces Ginzburg. Dit bracht de overheid in moeilijkheden, omdat zijn protest, dankzij de Westerse radio, aan iedereen bekend werd.

De overheid heeft de stroom van protesten van de eerste maanden van 1968 beantwoord met een stroom van ontslagen en royementen uit de partij. Toen in de Literatoernaja Gazeta een artikel verscheen waarin werd gezegd dat het ondertekenen van protestbrieven en het lidmaatschap van de schrijversbond onverenigbaar waren, heeft Paustowski, ziek als hij was, met enige anderen aan het bestuur van de schrijversbond doen weten dat hij onmiddellijk als lid zou bedanken zodra een van zijn collega's zou worden geroyeerd.

De verwachte royementen bleven uit — en nu Paustowski dood is publiceren de kranten een verklaring van het bestuur van de schrijversbond die eindigt met de woorden: „de naam van Konstantin Georgiëwitsj Paustowski, de schrijver en de burger, zijn bijdrage tot de Sowjet-cultuur zullen een voorbeeld blijven van hoe men zijn volk dient." De gebruikelijke nietszeggende formule die iedereen op zijn eigen manier kan uitleggen.

woensdag 17 juli 1968 • *Het Parool*

in de Nederlandse pers

met dank aan Delpher

met dank aan Amsab, Gent
de Erfgoedbibliotheek, Antwerpen

président de Gaulle op ... (U.P.I.)

Befaamde Russische Auteur Paoestovski overleden

Streed ook voor vrijere meningsuiting, tegen censuur en bureaucratie

Konstantin G. Paoestovski, een van Ruslands befaamdste oudere auteurs, is zondag op 76-jarige leeftijd in Moskou overleden.

Paoestovski, — verdediger van de nieuwe, vrijheidsgezinde generatie van schrijvers — is jarenlang ziek en slecht van gezondheid geweest. Paoestovski's eenvoudige, directe stijl maakte hem tot één van de best leesbare en best verkochte sovjetauteurs. Zijn best bekende werk in het buitenland is zijn autobiografie.

Paoestovski was een lange, magere man die zich beter op zijn gemak voelde in de bossen bij het dorp Tarosa, waar hij woonde, dan in de literaire salons in Moskou.

Maar de jonge generatie van schrijvers droeg hem op de handen voor zijn verdediging van «liberalen» onder hen die aan aanvallen bloot stonden.

Bij verscheidene gelegenheden heeft Paoestovski de dichters Jevtoesjenko en Voznesenski in bescherming genomen. Voorts heeft hij een brief ondertekend waarin hij Alexander Solzjenitsin steunde nadat deze had gevraagd om opheffing van de censuur. Hij heeft voorts een aanval gedaan op de bureaucratie, waarvan kritiek was uitgegaan naar Wladimir Doedintsevs boek over Stalinistische gevangenenkampen, «Eén dag in het leven van Iwan Denisowitsj».

Paoestovski behoorde ook tot de schrijvers die hun stem verhieven tegen het grootste literaire schandaal in de Sovjet-Unie in deze tijd, het proces tegen de auteurs Andrei Sinianski en Joeli Daniël.

Alhoewel geboren in Moskou was Paoestovski half-Oekraïnisch en half-Pools van geboorte. Hij groeide op in de Oekraïne en bezocht een Russische school in Kiev. Hij studeerde aan de universiteit van Moskou, werkte als tramconducteur en fabrieksarbeider vóór de eerste wereldoorlog en publiceerde zijn eerste essays in 1912, vóór de bolsjewistische revolutie.

Na de revolutie sloot Paoestovski zich bij de communisten aan en schreef in hun kranten. Tegen de tijd dat Stalin alleenheerser werd was hij een gevestigd auteur geworden die «onaantastbaar» geworden was. Na Stalins dood reisde Paoestovski in het Westen en schreef daar een reeks gunstige essays over. (U.P.I.)

EKSTEROGEN, EELTPLEKKEN
• Neem ze vandaag nog radikaal weg door het gebruik van het
ANTI-EKSTEROGENMIDDEL
GROENE DUIVEL
(als vloeistof, pommade of plaaster naar believen)
dat U volledig zal ...

dinsdag 16 juli 1968 • *De volksgazet*

IN MEMORIAM

Konstantin Paustovski een moedig kunstenaar

KONSTANTIN PAUSTOVSKI is overleden, vorige zondag, te Moskou, na een langdurige ziekte. Hij werd 76 jaar. Vorig jaar reeds was het hem onmogelijk een feestzitting ter zijner ere bij te wonen, toen hij gevierd werd ter gelegenheid van zijn vijfenzeventigste verjaardag. Wie voor hem een kenschetsend epiteton zou zoeken, kan niets beters vinden dan hem «een moedig man» te noemen. In de stalinistische periode zowel als tijdens de grote dooi heeft hij steeds de vrijheid van de schrijver verdedigd, en is hij blijven schrijven overeenkomstig zijn morele normen.

Paustovski was een traditionalist misschien, maar één van een gans ander genre dan Sjolochov. Bij hem geen slaafse herhaling van sociaal-realistische procédés. Hij erkende volmondig dat hij een romanticus was, doch is niet gestold in zijn oorspronkelijke geaardheid: hij stond open voor elke nieuwe stroming die hij niet alleen in essays en publicistiek verdedigde maar tot in de rechtszaal toe. Hij meldde zich als getuige ten gunste van Daniël en Siniavski aan, verdedigde vurig Doedintsevs boek «Een mens leeft niet van brood alleen» en steunde de aanklacht van Solsjenitsin tegen de censuur. Kroesjstjev heeft hem wel eens in het openbaar gegispt voor zijn «liberalisme», maar verder zijn de meesters van het Kremlin nooit gegaan. Misschien heeft zijn progressiviteit hem de Nobelprijs gekost, want de Nobeljury kleefde de Sjolochov-pleister op het zere Pasternak-been van de Sovjetunie. De meer produktieve en literair rijkere Paustovi heeft echter nooit de «vloek der onvruchtbaarheid» tegen zich horen uitspreken, wat het lot is geweest van Sjolochov, die jonge auteurs «te lijf ging». Door de jongeren werd Paustovski als een meester geëerd, en als hun advokaat bij de verzuurde eminenties der officiële kultuurinstanties, zonodig ook voor de rechters.

In Taroessa, 150 km. van Moskou, gaf hij de teksten uit van «vermaledijde» jongeren en leefde hij als een bewonderaar van de natuur, van de immense Russische landschappen, en als een overtuigd kommunist en patriot. Hij is fabrieksarbeider en tramkondukteur geweest en studeerde te Kiev en te Moskou en bereisde herhaaldelijk het Westen. Zijn meest bekende boek is zijn autobiografie.

Paustovski is geen in het Westen op het schild geheven schrijver. Het ziet er naar uit, dat slechts nu na zijn dood een breder publiek zijn werk zal leren kennen.

Johan de Roey

woensdag 17 juli 1968 • *De Standaard*

HET LAATSTE HOOFDSTUK

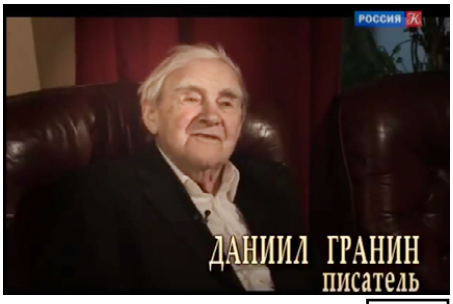

02:37

Bijna alle films en uitzendingen over Konstantin Paustovski beginnen met de beroemde foto van Marlene Dietrich op haar knieën. Ook wij vertellen er later meer over, maar er is meer interessants te melden over Paustovski dan dit ene opmerkelijke voorval.

Interview Daniil Granin vertelt over KP:

Weet u, hij onderhield in ons een romantische kant in het leven, iets waar een groot tekort aan was in ons meestal sombere, kwaadaardige Sovjetleven.

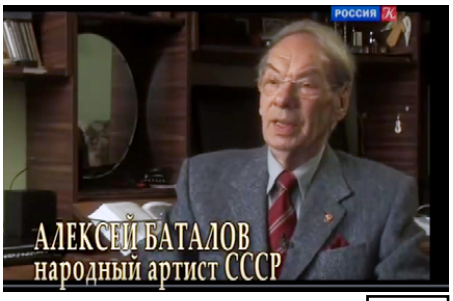

02:59

Interview Aleksei Batalov, volkartiest van de USSR

Hij hield een lezing, ik zat die bijeenkomst voor. De zaal zat vol mensen, nooit heb ik zoiets nog meegemaakt, voor het publiek stond een springlevende, echte mens, die contact maakte met het publiek en vol vreugde sprak over het leven en zijn problemen, over allerlei voorvallen en uitdagingen. Het gesprek bleef maar duren en toen het afgelopen was bleven de mensen op straat staan, ze namen afscheid als van een naaste verwant.

03:30

Interview Galina Arboezova

Uiterlijk leek hij zelfs bijna hooghartig, wat helemaal niet zijn karakter was, het kwam door een geslotenheid, een geremdheid soms. Achmatova woonde ooit in de buurt en stuurde op een dag een vrouw die vroeg of Paustovski haar wou bezoeken. Paustovski was de hele dag bezig met zich voor te bereiden, hij was zenuwachtig en toen hij bij Achmatova aankwam zei hij uit ongelooflijke verlegenheid - die hij zichzelf later nooit heeft kunnen vergeven – heel onhandig : Ik ben wat te laat, ik ben de hele dag bezig geweest met te beslissen welke broek ik aan zou trekken. Zij gooiden hun handen in de lucht – wat vreselijk dat hij zoiets zei tegen Achmatova.

05:07

In 1956 ging het IJzeren Gordijn dat de sovjetmens moest beschermen tegen de bourgeoisverleidingen open en de eerste gelukkigen mochten naar buiten. Voor een cruise met de *Pobeda* richting Griekenland, Italië, Frankrijk en Nederland werden eerst en vooral de meest betrouwbare burgers geselecteerd: de partijbazen en hun verwanten. Om dat nomenclatuurpubliek een beetje aan te lengen mochten ook mensen uit de culturele sector mee, waaronder Konstantin Paustovski.

Tanjoesja, mijn lieverd, mijn vreugde, vandaag heb ik twee draadloze telegrammen van je gekregen. Dank je wel. Ik schrijf jou, Aljosjka en Galka in het kort. (…) De Bosporus is iets onwaarschijnlijks en verbazingwekkends, net of er een sprookje voorbijtrekt. Istanboel is een onthutsende ervaring. Door de Aya Sofia wordt je tot tranen toe geroerd. En er is hier heel veel waar je tranen van in de ogen krijgt. Je moet ze echt bedwingen als je de Zee van Marmara ziet of 'de zee der goden', de Egeïsche Zee, feestelijk, paars en gehuld in een blauwe, schitterende nevel. In die nevel duiken steeds weer oude, grote eilanden op van roze kalksteen en zilverig van de olijfbossen: Lemnos, Milos (waar de venus van Milo gevonden is), Lesbos, Santorini. De lucht is er heel zuiver en Turkse feloeken varen je tegemoet, zo kleurijk met vermiljoen, oker, groen en blauw beschilderd dat Van Gogh er in eigen persoon jaloers op zou worden. […]

05:15

Galka, mijn schoonheid, de inkt in mijn vulpen lijkt wel bijna op te zijn. Dat is heel vervelend, maar ik koop morgen wel een potje inkt als ik in Athene ben; in

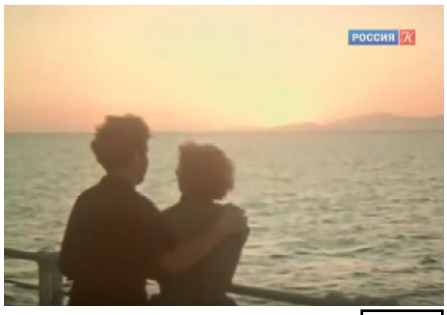

06:40

dat verre, oude land van je voorvaderen. Alles om mij heen is overdonderend en zo onbeschrijflijk prachtig dat ik je daar liever in geuren en kleuren over vertel wanneer ik er weer ben.

Zo-even was er een onwaarschijnlijke zonsondergang met alle kleuren van de wereld. Nu de nacht ingevallen is, lijkt het schip in het duister te zijn opgehangen en voert de wind van verre eilanden de zwakke maar onmiskenbare geur van limoenen aan.

Ik kus je, mijn meisje.

Je K.G.

[Brief aan T.A. Paustovskaja *Goudzand*, blz. 431, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij Van Oorschot]

07:10

Interview Daniil Granin

Voor de eerste keer naar het buitenland, naar Europa, mijn God, dat betekende voor hem veel meer dan voor elk ons. Dat kwam door zijn romantische ingesteldheid, en omdat hij zo veel wist over Frankrijk en Italië; ikzelf was daarover aboluut onwetend, waardoor ik met veel genoegen naar zijn verhalen luisterde. Hij was een geweldige verteller. Voordien was ik al in de wolken over zijn boeken: Zwarte Zee, Romantici, *en andere. Maar wat ik nu hoorde maakte een nog veel sterkere indruk. Het waren verhalen over dingen waar ik geen benul van had – over schrijvers van de jaren dertig, Babel, Frajerman, Arkadi Gaidar, en hij had een onuitputtelijke reeks van grappige geschiedenissen.*

09:50

Er waren ook andere zaken. We stonden aan de reling en er kwam ons van verre een schip tegemoet varen. Paustovski begint me te vertellen over dat schip, dat hij het kent, dat het de haven van Odessa aandeed, dat er smokkelwaar aan boord was. Hij vertelde een geweldig verhaal maar op het moment dat we het schip kruisten bleek dat het een gewoon tankschip was. Maar dat speelde geen rol. Het was het talent van de verteller.

Reizen, zwerven was al een jeugddroom van Paustovski. Veel van zijn boeken schreef hij al reizend, soms in de realiteit maar heel vaak ook met de hulp van zijn verbeelding. In feite was heel zijn leven een Boek der omzwervingen – de titel die hij gaf aan een van de delen van zijn *Verhaal van een leven*.

10:11

Paustovski:

10:14

Ik ben gaan houden van de geur van de mist, de zwakke geur van steenkool en stoom – de geur van stations, aanlegsteigers, scheepsdekken, van alles wat verband hield met reizen, met de opeenvolging van wijde ruimten over land en op zee, met een tocht naar de violetblauwe archipels van verre, roze oplichtende eilanden. Ik werd beheerst door de gedachte om mijn hele leven reizend door te brengen. Hoeveel tijd mij ook beschoren zou zijn - veel of weinig -, die tijd door te brengen in het besef van voortdurende vernieuwing, en daarover veel boeken te schrijven met alle kracht waarover ik beschikte. En die boeken, de aarde met haar betoverende en aantrekkelijke hoekjes weg te schenken aan een jonge vrouw die ik nog niet had ontmoet, maar wiens aanwezigheid in mijn dagen en jaren een stroom van vreugde en pijn zou brengen, alle ingehouden tranen om de schoonheid van de wereld, de wereld zoals hij altijd zou moeten zijn, maar in de realiteit zelden is.

11:27

Interview Galina Arboezova

Paustovski was een heel bijzondere man. Er was geen onderwerp dat hij niet kende, alles als een professional. Hij kende bijvoorbeeld zo goed de sterrenhemel. Ik herinner me hoe we heel vroeg in ons samenleven met mijn moeder op de Krim waren, bij Jalta. Paustovki kwam voor een paar dagen naar ons toe. In Koktebel woonden we in een oude vrachtwagen op het strand. Mama en hij waren niet getrouwd, we konden onmogelijk naar een vakantiehuis. We plukten kruiden, alsem, we sliepen daar, het was geweldig.

12:28 Waarschijnlijk zijn er weinig andere schrijvers aan wie zoveel musea gewijd zijn: in Moskou, Taroesa, op de Krim, Taganrog, Odessa, Maar dat is maar een fractie van de plekken waar het lot hem bracht. Geboren werd hij in Moskou maar bijna meteen na zijn geboorte verhuisde hij naar Psov, en daarna naar Kiev. Zijn vader was statisticus bij de spoorwegen en moest vaak verhuizen. Uiteindelijk vestigden ze zich in Kiev. Daar, in Gorodistsje, niet ver van Belaja Tserkov, woonden zijn grootmoeder en grootvader van vaders kant.

13:12 Paustovski:

Ach, die grootvader Maksim toch! Mijn buitengewone ontvankelijkheid voor indrukken en mijn gevoel voor romantiek waardoor ik tijdens mijn jeugd voortdurend in botsing kwam met de harde werkelijkheid, heb ik grotendeels aan hem te danken. Ik had het er heel moeilijk door, al wist ik ook dat grootvader gelijk had en dat een nuchter en bedaard bestaan, hoe mooi ook misschien, voor mij penibel en vruchteloos zou zijn.

[*Verre Jaren*, blz. 26, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij Van Oorschot, Russische Bibliotheek]
[*Verre Jaren*, blz. 23, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij de Arbeiderspers, privé-domein]

13:57 Toen ik dan ook in de herfst van het jaar 1902 voor het eerste de lange broek en het jasje met dubbele rij knopen van het schooluniform aantrok, voelde ik mij erg opgelaten en opgeprikt, en een tijdlang was het net of ik mezelf niet meer was maar een ander jongetje, met een zware pet op zijn hoofd. Ik had een grondige hekel aan de blauwe, stijve petten met dat enorme wapen erop, omdat alle kameraadjes die bij me in de klas zaten met dat ding op flaporen hadden. Zodra ze hun pet afzetten, hadden ze normale oren. Maar ze hoefden hun pet maar weer op te zetten, of hun oren stonden af.

[*Verre Jaren*, blz. 100, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij Van Oorschot, Russische Bibliotheek]
[*Verre Jaren*, blz. 99, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij de Arbeiderspers Hartog, privé-domein]

14:21 Dat was het beroemde Eerste Gymnasium van Kiev. De schilder Nikolaas Ge, de zanger Aleksandr Vertinski studeerden er. In de tijd van Paustovki zat Michael Boelgakov enkele klassen hoger. Op het gymnasium volgde de universiteit, maar Paustovski leefde al zelfstandig in de laatste jaren van het gymnasium. Hij verdiende de kost met bijlessen.

15:19 Paustovski:

Een kindertijd heb ik niet gehad, ons gezin is vroeg uiteen gevallen. Vader ging in dienst in de provincie, moeder verhuisde naar Moskou. Ik bleef alleen achter in Kiev. Ik had een geweldige dorst naar het leven. Ik verliet de universiteit, begon te zwerven en verscheidene beroepen uit te oefenen. De oorlog begon. Ik ging als ziekenbroeder naar het front. Ik zag het verweesde Golitsin, het brandende Brest, duizenden doden en gewonden, maar van mijn leven zal ik het kleine jongetje niet vergeten in zijn gymnasiumuniform, dat werd vertrapt door een menige vluchtelingen die zich op een ketel soep stortte. Toen ik bij hem geraakte liepen er nog tranen over zijn magere maar reeds dode wangen.

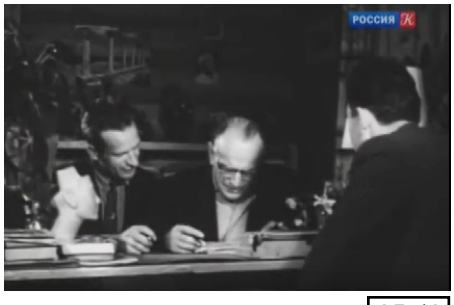

15:41 Interview Benedikt Sarnov, literatuurwetenschapper

Wij waren enorm onder de indruk over hoe hij zijn seminaries aanpakte: niet belerend of autoritair. Hij zei gewoon: dit bevalt mij, *of* dàt lijkt me zwak. *Hij selecteerde een aantal zinnen en legde uit waarom ze goed waren of slecht. Eén keer heb ik hem een heel interessante opdracht zien geven. Hij vroeg alle cursisten om tegen de volgende lezing op papier te zetten wat hen dreef om deze weg te kiezen, wat hun motivatie was om voor het schrijverschap te kiezen. Daarbij vertelde hij hoe het in zijn leven was gegaan: de Eerste Wereldoorlog, een jongetje en een meisje die hun ouders kwijt waren nam hij in bescherming. De soldaten brachten een ketel hete soep naar de massa uitgehongerde vluchtelingen; de menigte stortte zich op het eten en vertrapte daarbij de kleine jongen.*

15:58

Hij zei: dat was de gruwelijkste en sterkste ervaring ooit, en ik moest daarover schrijven. Dat heeft zeker zijn keuze voor het schrijverschap beïnvloed. Het was bepalend voor zijn afstand van grote historische gebeurtenissen, hij was geen actieve deelnemer maar een toeschouwer vanaf de rand. Dat was voor hem een principiëel standpunt.

In zijn boeken toonde hij een open en jeugdige kijk en bekeek het leven met ironie en medevoelen. Hij hield niet van actie, zijn verhalen zijn bont en verlopen traag, zoals de gedachten van de schoenpoetser die in de zon zit te dommelen en de voorbijgangers in zijn omgeving waarneemt als spiegelbeeld in een vitrine. Zo zou Paustovski over zichzelf schrijven in een van zijn verhalen.

18:00

Interview Daniil Granin

18:05

De eerst stop met de Pobeda *was in Bulgarije, in Varna, en de volgende was al in Griekenland. Daar werden we opgewacht door een grote groep mensen, die schrijvers bleken te zijn en na tien minuten werd het duidelijk dat ze Paustovski opwachtten. Over onze cruise was heel wat verschenen in de buitenlandse pers, en de grote held van de reis was Paustovski. Er waren verschillende mensen: ministers en hun echtgenotes, enzovoorts. Wij moesten lachen om hun vragen in het Vaticaan, over de Sixtijnse kapel, over Uffizi. Paustovski lachte nooit. Het was geen onwetendheid, het was een ramp voor ons allen. Hij zei:* Jullie doen wat jullie willen maar ik ga op mijn eentje naar het Louvre. *Op onze vraag waarom zei hij* Omdat jullie het hele museum willen zien, maar ik wil alleen de Mona Lisa zien, de Venus van Milo en de Nike van Samothraki. Voor mij is dat genoeg. *Ik ben met hem meegegaan. Het was een nogal moeilijke uitstap: hij bleef voor de Venus van Milo een tien à vijftien minuten staan. We stonden daar. Voor mij was het moeilijk – ik heb het gezien en ga verder, maar hij beïnvloedde mij. Het lukte mij om mezelf in zekere mate te concentreren. Hetzelfde gebeurde bij de Nike van Samothraki. Bij de Gioconda stonden we ook heel lang, en ik begon te begrijpen wat een geweldig werk dat is. Toen ik achterom keek naar Paustovski zag ik zijn tranen.*

21:32

Paustovski

In de kindertijd en jeugd is de wereld voor ons anders dan in onze rijpe jaren. In onze kindertijd is de zon warmer, het gras weelderiger, de regen viel dichter, de nacht was donkerder, en elke mens is uitermate interessant. Het poëtische begrip van de ons omringende wereld is een grote gave die we hebben behouden uit onze kinderjaren. Als een mens die gave niet verliest gedurende lange jaren van nuchter leven, dan is hij een dichter of schrijver – het verschil tussen beiden is uiteindelijk niet groot.

22:07

In 1956, een maand na zijn zeereis, houdt Paustovski een toespraak die enorme deining veroorzaakt in officiële kringen en die een van de eerste "samizdat"-teksten werd. Op het Congres van de Schrijversbond had hij een paar keer vruchteloos het woord gevraagd. Eindelijk, na de bespreking van de roman Niet bij brood alleen van Vladimir Doedintsev, krijgt Paustovski de gelegenheid om met luide stem zijn mening te verkondigen. Zijn toespraak was gericht tegen de voornaamste opponent van de hoofdfiguur uit de roman: Drozdov, de almachtige directeur van de fabriek.

23:02

Deze redevoering kunt u lezen in *Goudzand*, blz. 448, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij Van Oorschot

De kleine zaal was overvol, zelfs op de vensterbanken zaten mensen. Het was een schitterende toespraak, voor die tijd uitermate moedig, vervuld van burgerzin. Het vervolledigde zijn portret. Een stille stem, geen uitmuntend redenaar, en zelfs de mensen op de eerste rij konden niet elk woord verstaan. Er volgde een stormachtige ovatie en de volgende dag werd de toespraak verspreid in pamfletvorm – een aanzet tot de toekomstige samizdat.

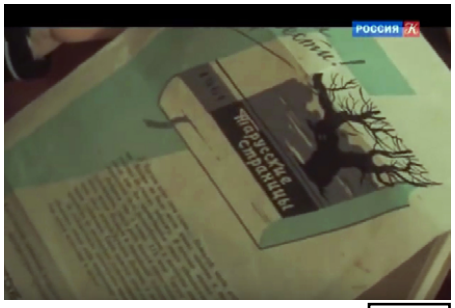

25:42

Interview Galina Arboezova

Hij had geen twijfels. Hij werd heel lang beschouwd als een meeloper. Natuurlijk, in de jaren dertig en veertig nam hij niet deel aan het politiek discours maar hij had wel degelijk zijn eigen mening. Hij droeg Babel op handen en toen Babel nog leefde maakte Paustovski zich voortdurend boos: Waarom ga je om met die mensen in de hogere kringen van de macht, waarom? *Paustovski heeft tijdens zijn leven nooit contact gehad met de machthebbers zeker niet met politici. Die mensen zijn nooit bij hem thuis geweest – niet bij ons en niet in zijn vroegere woonsten. De eerste keer in Paustovski's leven kwam de secretaris van het plaatselijk comité van de oblast Taroesa bij hem thuis op het moment dat* Almanak uit Taroesa *(*Taroeskie Stranitsy*) verscheen. Dat was uit dankbaarheid. De man heeft zich daarmee een hoop problemen op de hals gehaald. Hij kon er niet mee lachen. Dat was de enigste keer in zijn leven dat een lid van de 'nomenklatura' – zoals we ze toen noemden – de drempel van Paustovski's huis overschreed.*

26:37

In de *Taroeskie Stranitsy* werden dankzij Paustovski, na lange vergetelheid, voor de eerste keer gedichten gepubliceerd van Marina Tsvetajeva en Zabolotski, maar het voornaamste was dat nu plots een hele plejade verscheen van jong literair talent: Joeri Kazakov, Boelat Okoedzjava, Naum Korzjavin, Boris Balter…

De machtshebbers reageerden onmiddellijk. In een geheime verordening van het Centraal Comité van de KPSU werd de hoofdreadacteur van de uitgeverij van Kaloega ontslagen, de plaatselijke partijtop werd op het matje geroepen en de almanak werd in beslag genomen.

In die tijd legde Paustovski de laatste hand aan deel 4 van *Verhaal van een leven*: *De tijd van de grote verwachtingen*. Hij herinnert zich zijn eigen literaire debuut in Odessa, de mensen daar, die vrienden en mentors zijn geworden. Toen begon in Odessa ook de schrijversloopbaan van Babel, Kataev, Olesja, Ilf, Bagritski en Gecht. Kataev liep rond in een verschroeide uniformjas die naar carbol rook en een verkleurde Turkse fez. Babel was teruggekeerd uit de Rode Ruiterij, en schreef zijn verhalen met zoveel smaak en zo ongehaast als de dokwerkers in de haven van Odessa witbrood eten met olijven, knorrend van genoegen.

28:03

Net als de voorgaande boeken, moest deel 4 verschijnen in de *Novy Mir*. Maar onverwachts krijgt Paustovski een brief van de redactie met de eis om ingrijpende wijzigingen aan te brengen in het manuscript. De brief is persoonlijk ondertekend door Tvardovski en de toon is onverwacht scherp en beledigend.

Brief aan Paustovski 26 november 1958

De door u aangebrachte correcties veranderen geenszins de geest en betekenis van uw werk. Net als vroeger ontbreekt het motief van de arbeid, de strijd en de politiek. Net als vroeger is er de poëtische eenzaamheid, de zee en allerlei schoonheid van de natuur. Door zowat een kwart van het werk loopt een apologie van Babel en Bagritski als ontroerende naieveling, en vooral over alles ligt een pathos van onverantwoordelijkheid over de essentie, een diep egoïstische persoonlijkheid, een –vergeef me- trots van de kleinburger die op de wereldgeschiedenis spuugt vanuit de hoogte van zijn verbondenheid met de eeuwigheid.

28:23

Interview Benedikt Sarnov, literatuurwetenschapper

Tvardovski was Paustovski niet genegen. Ehrenburg mocht hij ook niet. Die was meer voor de avant-garde, maar hij begreep de maatschappelijke relevantie, hij stond in de vuurlijn. Paustovski maakte geen aanspraak op zo'n rol als Ehrenburg, wat Tvardovski zo boos maakte.

29:29

Interview Galina Arboezova

Solzjenitsyn stuurde een dreigende brief met beschuldigingen dat de delen van Verhaal van een leven *een voor een uitkomen zonder dat in die biografie ook maar iets staat over wat met het volk gebeurt, met het land, over al die vreselijke dingen.*

Een zeer beschuldigende brief kortom. Paustovski was daar verdrietig over. Op zo'n brief van Solzjenitsyn kon Paustovski natuurlijk niet antwoorden. Zo schreef hij nu eenmaal zijn biografie. Moest hij dan gaan rechtvaardigen waarover hij schreef?

30:03

Aan Tvardovski bezorgde Paustovski na twee weken wel een antwoord.

Brief aan het redactiecollege van het tijdschrift *Novy Mir*; aan A.T. Tvardovski en A.G. Dementjev

Ik ben een oude schrijver en ook al heb ik in uw bewoordingen een armzalige biografie geschreven die ik literair in elkaar tracht te flansen, ik heb er toch recht op dat men zich beleefd tot mij richt en niet in de vorm van een schoffering die in het gegeven geval ook nog eens speciaal gericht is tot de 'intellectuelen'.

[Voor de volledige tekst van het vlammende antwoord zie *Goudzand*, blz. 462, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij Van Oorschot]

31:36

In de zomer van 1964 is Marlene Dietrich in Rusland voor een reeks concerten. Iedereen wilde de diva uit het westen zien. De laatste avond ging de show door in het Huis van de Literatuur in Moskou. Daar gebeurde de ons bekende episode waar veel versies van bestaan.

32:16

Interview Galina Arboezova

Dat is een komisch verhaal. Paustovski was toen herstellende van het zoveelste hartinfarct. Maar hij moest en zou naar het concert. Het was bijzonder moeilijk aan tickets te geraken. Mama stond haar plaats af aan de dokter opdat die zou kunnen helpen als Paustovski zich slecht zou voelen tijdens het concert. Vanuit het publiek wordt aan Dietrich gevraagd of zij een Russische lievelingsschrijver heeft. Ja, *zegt zij:* Paustovski! *Het publiek begint te roepen:* Paustovski zit in de zaal! *Het publiek stond recht en begon te applaudiseren, en Paustovski moest wel opstaan en naar de bühne gaan. Zij ging voor hem op haar knieën zitten en Paustovski wist dat hij haar niet overeind kon helpen, dan zou hij ter plaatse weer een hartinfarct krijgen. Zij begreep niet waarom hij haar niet hielp, ze was zelfs een beetje beledigd. Plots schalde door heel de zaal de stem van onze dokter:* Naar bed, naar bed !!. *De zaal bulderde van het lachten.*

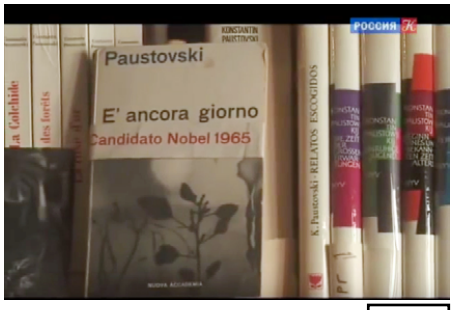

33:40

Op dat moment speelt zich rondom Paustovski een waar detectiveverhaal af. Het Comité voor de Nobelprijs beschouwt hem als een van de voornaamste kandidaten. Na het schandaal met Pasternak lijkt Paustovski de ideale kandidaat, die zowel door de sovjets als door het westen wordt aanvaard.

Maar de onzen zeiden: *Ofwel Sjolochov, ofwel erkennen we het niet.* Dit werd nog versterkt door grote commerciële belangen: levering van hout of grote bestellingen – ik herinner het niet meer zo, maar in de kring van Paustovski werd daar over gesproken niet als 'een gerucht' maar als de absolute waarheid. Uiteindelijk ging zoals we weten de prijs naar Sjolochov. Na de ceremonie werd hem (Sjolochov) de vraag gesteld wat hij vond van de andere Russische laureaten die voor hem de prijs hadden gekregen. Hij antwoordde: dat hij er geen kende – *Boenin was een emigrant, Pasternak was een innerlijke emigrant.* Daarom is hij de eerste Russische schrijver die vereerd wordt met de prijs.

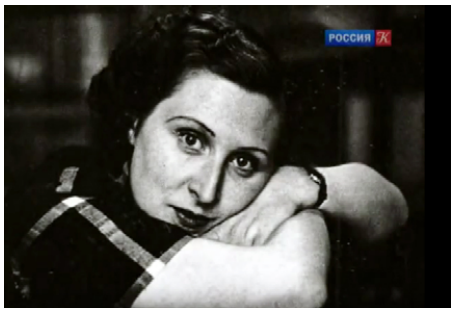

35:07

Paustovski zelf lag er blijkbaar niet echt wakker van. In een brief aan Lydia Delectorskaya, de muze van Matisse die het werk van Paustovski in het Frans vertaalde, schrijft hij: Ziet u de Kodrjanski's af en toe? Naar het schijnt zitten ze momenteel in Paris. Ik heb van hem een brief gekregen met knipsels uit Parijse kranten, met name *Le Monde*, met betrekking tot de verlening van de Nobelprijs. Als ik die krijg (wat natuurlijk je reinste fantasie is), dan ben ik u iets heel exclusiefs verschuldigd, zoiets als 100 matrjosjkas of 100 kg heerlijke halva uit Odessa (er wordt gezegd, dat u daar een liefhebster van bent). […] Maar dit zijn natuurlijk alleen maar geintjes waarvan u zich niets aan moet trekken.

[Brief aan L.N. Delectorskaya, Moskou, 10 november in *Goudzand*, blz. 529, vertaling Wim Hartog, Uitgeverij Van Oorschot]

35:27

Zijn voornaamste bekommernis is verder te werken aan *Verhaal van een leven*. Hij begint aan een nieuw deel, het zevende: *Handpalmen op de aarde*. Daar moet de periode van begin jaren dertig tot de Tweede Wereldoorlog aan bod komen. Maar zijn krachten begeven het. Astma, twee hartinfarcten, aanvallen van stenocardie… Dat alles maakt het schrijven onmogelijk. Tot zijn laatste dagen schrijft hij brieven ter verdediging van Brodski, Sinjavski en Daniëli. Vanuit het ziekenhuis, bijna stervende, telefoneert hij met president Kosygin, in een poging om het theater aan de Taganka te redden van de ondergang.

35:53

De 75ste verjaardag van Paustovski wordt gevierd in het Centraal Huis van de Literatuur, maar de jubilaris kan er niet bij zijn. Anderhalve maand later vindt in dezelfde zaal zijn rouwplechtigheid plaats.

36:24

Ik beëindig dit boek met een klein verzoek aan hen die ik liefhad. Als de tijd inderdaad ons geheugen schoonmaakt, al het vuil en lijden eruit filtert, laat dat dan ook voor mij gebeuren. Laat het goede, het essentiële dat ik in mij had, bewaard blijven. Laat de tijd die zaken op het ene schaaltje leggen en op het andere de bittere last van mijn dwalingen. Misschien zal dan een klein wonder geschieden en zullen die kruimels van het goede en ware de bovenhand krijgen en kan men zeggen: we vergeven hem, want hij was niet de enige die het leven niet aankon, hij was niet de enige die niet besefte wat hij deed. *Ik zou willen dat er een kleine, maar lichte herinnering aan mij blijft, zo als een vluchtige glimlach.*

38:26

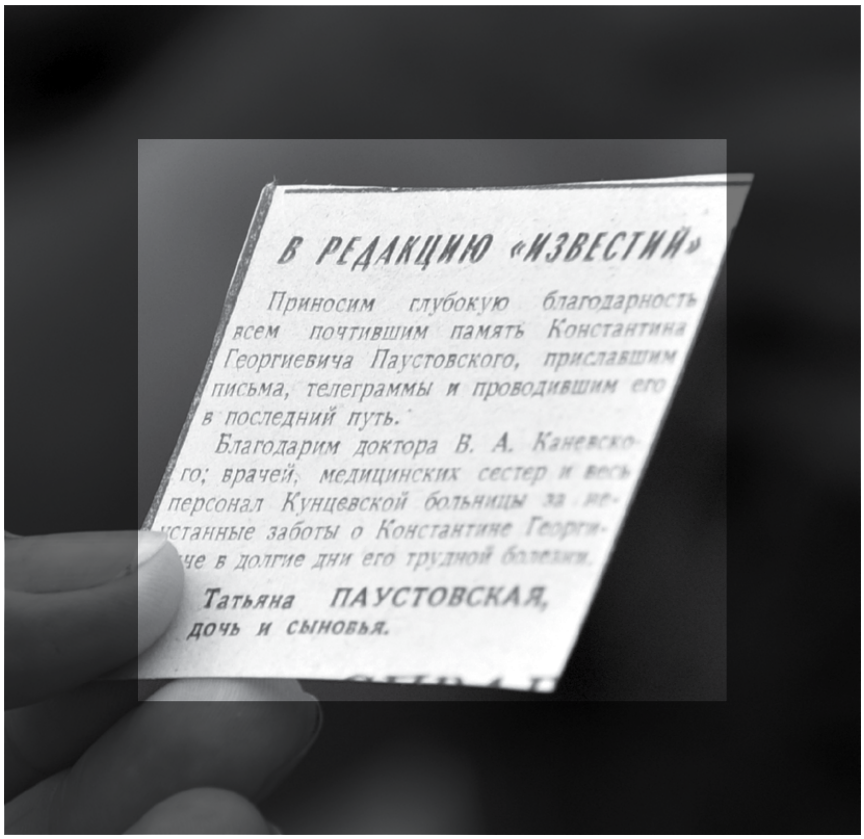

AAN DE REDACTIE VAN "IZVESTIA"

Wij spreken hierbij onze grote dankbaarheid uit aan iedereen die zijn medeleven heeft betoond bij het overlijden van Konstantin Georgievitsj Paustovskij, zij het in de vorm van brieven, telegrammen dan wel door deelname aan zijn uitvaart.

Wij danken dokter V.A. Kanevskij; artsen, verpleegsters en al het personeel van het Koentsevski Ziekenhuis voor de door hen verleende zorg aan Konstantin Georgievitsj gedurende zijn langdurige en zware ziekteperiode.

Tatjana PAUSTOVSKAJA,
dochter en zoons.

Dankberichtje, bewaard door Yury Babinov, Sebastopol. [zie reisverslag 2015]
Vertaling door Ruud Hilgers

Colofon

• De nieuwsbrief is een uitgave van en voor leden van de Vereniging Konstantin Paustovskij.

www.paustovskij.org

Redactie
Ria Verbergt / Netty van Rotterdam / Greet Vanhassel

Redactie-adres
Desguinlei 64, 2018 Antwerpen • redactie@paustovskij.org